

FRI-2B.313-2-L-05

ABILITY TO CHALLENGE PATERNITY UNDER THE AMENDMENT OF THE BULGAIAN FAMILY CODE OF 2020 - OCCASIONS AND RATIO LEGIS FOR THE CHANGE AND COMPARISON WITH THE LEGAL REGIME IN OTHER EU MEMBERS

Part-time assist. Hristo Angelov

Faculty of Law, „St. Cyril and St Methodius“University of

Veliko Tarnovo,

Phone: +359 878 389 453

E-mail: h.angelov@ts.uni-vt.bg

Abstract: *The mother is always known. A father is the one whom marriage points to. This is how the ancient Romans defined the principles on which the system of filiation was based. In order to discuss paternity disputes in comparative law, the methods for establishing paternity and the related mechanisms for challenging paternity according to Bulgarian family law should be defined: 1. the above-mentioned Roman principle is enshrined legislatively in Art. 61 of Bulgarian Family Code "The mother's husband is considered the father of the child born during the marriage or before the expiration of three hundred days from its termination."; 2. the recognition under Art. 64-65 of Bulgarian Family Code – the recognizer declares that the recognized person originates from him. Challenging the recognition under Art. 66 of Bulgarian Family Code is also part of the legislative revision of 2020 - the recognition can be contested by any person who claims to be the parent of the person recognized, through a claim filed within one year from the knowledge of the recognition; 3. the third way to establish paternity - successful prosecution under Art. 69 of Bulgarian Family Code by the mother or the child. The actual "disputing" of paternity in this case should be carried out within the framework of the court proceedings through objections, appeals, annulment of an effective decision. The subject of this comparative legal study is the regulation in the EU member states is challenging the presumption of paternity and contesting recognition.*

Keywords: *challenging, Comparative Law, European Union, Family Law, paternity.*

JEL Codes: K15, K36

INTRODUCTION

В исторически план като съдържащи относима уредба могат да бъдат споменати Закона за лицата от 1907 (в сила от 1909 г.) и действал до 1949 г.; Закона за припознаване на незаконородени деца, за узаконяването им и за осиновяването от 1889, действал до 1940 г.; Закон за извънбрачните деца и осиновяването от 1940; Закона за лицата и семейството от 1949 г.; Семейният кодекс от 1968 г., както и Семейният кодекс от 1985 г.

Така например съгласно чл. 7 от Закона за извънбрачните деца и осиновяването от 1940 г. детето, а след неговата смърт - низходящите му, могат да оспорят писмено припознаването пред длъжностното лице по гражданското състояние в тримесечен срок от деня, в който са узнали за него, поради това, че припозналият детето не е негов баща, или че припознаването е във вреда на детето.

Съгласно чл. 33 от Семейния кодекс от 1968 г. съпругът на майката може да оспори, че е баща на детето, като докаже, че то не е могло да бъде заченато от него. Този иск може да бъде предявен до изтичането на една година от узнаване на раждането. Майката може да оспори, че съпругът ѝ е баща на детето, като докаже, че то не е могло да бъде заченато от него. Този иск може да бъде предявен до изтичането на една година от раждането. Не се предвижда възможност за предявяване на иск от страна на детето. Подобна е уредбата на оспорване на бащинството и в чл. 33 от СК от 1985 г. Този кодекс съдържа и разпоредба – чл. 38, посветена на оспорването на припознаването от трети лица, изменена през 2003 г. и предвиждаща, че припознаването може да бъде оспорено *от всяко лице, което има правен интерес*, чрез иск, предявен в едногодишен срок от узнаването.

EXPOSITION

Практика на ЕСПЧ, обусловила промените в СК 2009 г., ДВ бр. 103 от 04.12.2020

г.

В решението по делото *Doktorov v. Bulgaria* № 15074/08 е установено частично несъответствие между националната уредба и чл. 8 от ЕКЗПЧОС, тъй като жалбоподателят не е имал правната възможност да оспори презумпцията за бащинство.

ЕСПЧ разглежда въпроса дали отказът на националните съдилища да разгледат по същество заведен иск поради липса на активна процесуална легитимация, позовавайки се на приложимото в случая българско право в лицето на споменатия по-горе чл. 33 от СК 1985, е *необходим в едно демократично общество*; ЕСПЧ отдава внимание и на факта, че твърденията си третото лице обосновава с извършено ДНК изследване за наличието на биологична връзка между него и детето. ЕСПЧ се позовава на своя предходна практика, включително на знаменателното дело *Shofman v. Russia* № 74826/01²¹⁶, в което дело ЕСПЧ прави подробно сравнително-правно проучване на законодателството на страните участнички в Съвета на Европа. Проучването е направено в 26 държави, страни по Конвенцията, като към онзи момент в 17 от тях (Азербайджан, Хърватия, Кипър, Естония, Франция, Грузия, Ирландия, Италия, Литва, Молдова, Румъния, Русия, Сан Марино, Испания, Турция, Украйна и Великобритания) биологичният баща може да оспори бащинството, установено чрез припознаване. В останалите 9 (Армения, България, Унгария, Полша, Исландия, Словакия, Холандия и Швейцария) такава възможност не е предвидена, което кара ЕСПЧ да достигне до извода, че в Европа няма единен подход по отношение възможността биологичният баща да оспори бащинството.²¹⁷

Решението на ЕСПЧ, постановено по дело *L.D и P.K. v. Bulgaria* по жалби № 7949/11 и № 45522/13, е установено частично несъответствие на българското семейно право, касаещо оспорване на припознаването, с чл. 8 от ЕКЗПЧОС.

Сърцевината на правния спор по делото е неразглеждането от българските съдилища като недопустим на иск, предявен от жалбоподател, за оспорване на извършено спрямо деца, по отношение на които той твърди биологично бащинство, припознаване и съответно установяване на действителния им произход.

ЕСПЧ заключава, че е налице необходимост в националното законодателство да бъде предвидена правната възможност всяко трето лице, имащо правен интерес, да може да оспори припознаването и да докаже собственото си бащинство – постановка, която е съществувала съгласно уредбата на чл. 38 СК 1985, след редакцията му през 2003 г.

ЕСПЧ, при наличие на противоречащи си един на друг интереси, ги съотнася съобразно конкретната фактическа обстановка и прогласява този интерес/принцип, който надделява, особено при производствата, при които е намесен интерес на дете, заради принципа *favor minoris*.

Изводът кое е най-добре за детето се определя²¹⁸ за всеки отделен случай и зависи от конкретния случай, като интересът на детето надделява в сравнение с принципа на истинност и интереса на (биологичния) родител - *Sommerfeld v. Germany* № 31871/96 и по-специално § 66, както и *Görgülü v. Germany* № 74969/01²¹⁹ с мотивите в § 43. В някои случаи обаче може да

²¹⁶ Виж на руски език: <http://hrlibrary.umn.edu/russian/euro/Rshofmancase.html>

²¹⁷ Виж. и статията Browne-Barbour, V. MAMA'S BABY, PAPA'S MAYBE": DISESTABLISHMENT OF PATERNITY, с. 295-301. Авторът сравнява решението по делото *Shofman* със своеобразна ракета носител (vehicle) за изследване на законодателството на държавите, участници в Съвета на Европа. <https://www.uakron.edu/law/lawreview/volumes/v48/issue2/3%20-%20Browne%20Barbour%20-%20p263%20-%20FINAL%20NO%20HEADER.pdf>

²¹⁸ Теоретична обосновка на възможните законодателни подходи при оспорването на бащинство се съдържа в следното издание на Хагската конференция по Международно частно право: A STUDY OF LEGAL PARENTAGE AND THE ISSUES ARISING FROM INTERNATIONAL SURROGACY ARRANGEMENTS, Preliminary Document No 3 C of March 2014 for the attention of the Council of April 2014 on General Affairs and Policy of the Conference, с. 19-22 <https://assets.hcch.net/docs/bb90cfd2-a66a-4fe4-a05b-55f33b009cfc.pdf>

²¹⁹ Анализ на относимата практика на СЕС, включително решението по делото виж. Нешатаева. Т. Европейска конвенция по права на човека и интеграция интеграций: пъти преодоления фрагментации международно права. <https://academia.ilpp.ru/wp-content/uploads/2021/10/MP4162015-003-010-Neshataeva.pdf>

се аргументира, че е в интерес на детето да познава и има отношения (и) с биологичния си родител.

ПРАВЕН РЕЖИМ НА ОСПОРВАНЕТО НА БАЩИНСТВО В ДРУГИ ДЪРЖАВИ ЧЛЕНКИ НА ЕС

Австрийският граждански законник²²⁰ е нормативният акт, който урежда материята в Австрия. Влияние има и практиката на ЕСПЧ по делото *YILDIRIM v. AUSTRIA*²²¹. Съгласно § 151 и следващите от Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch ако дете, родено по време на брак или до 300 дни след смъртта на съпруга, не произхожда биологично от съпруга, съдът може да бъде сезиран да установи това. Когато исковата молба е подадена от детето, пасивно легитимиран е съпругът, респективно при оспорване от страна на съпруга, искът се предявява срещу детето. Ако съпругът обаче е дал съгласието си за медицинско подпомогнато зачеване с генетичен материал на трето лице, като това съгласие следва да е в нотариална форма, то тогава иск, че детето, заченато със спермата на третото лице, не произлиза от съпруга на майката, би бил недопустим.

Относно сроковете – иск за оспорване на бащинство може да се предяви в двугодишен срок от узнаване на съответните обстоятелства. Този срок започва да тече от раждането на детето, като в случаите на първоначално установяване/промяна на произхода от бащата – от настъпването на ефекта на тази промяна. Логично, за да е допустимо оспорването, детето следва да бъде с установен от бащата произход

Срокът не тече докато лицето, което има право на иск, е непълнолетно или не е способно да формира правнообвързваща го воля, както и когато е възпрепятствано да подаде заявление в последната година от срока поради непредвидени обективни обстоятелства. Съгласно §153, ал. 3 след 30-тата година от раждането на детето, както и при промяна на бащинството, само детето може да извършва оспорване.

По отношение на оспорването на извършено припознаване, § 154, ал. 1 от Австрийският граждански законник предвижда, че съдът обявява признанието за недействително ако акта на припознаването или на съгласието на детето/майката не отговарят на формалните изисквания, както и когато припознаващия, респективно майката или детето са недееспособни и липсва попечителско съдействие, освен ако в впоследствие порокът не бъде саниран след придобиването на пълна дееспособност.

Оспорването не е възможно, ако се установи, че детето действително биологично произлиза от мъжа или ако детето е заченато чрез медицински подпомогнати способности с помощта на генетичен материал на трето лице, при наличие на посоченото по-горе съгласие на припознаващия в нужната форма.

Опорочаването на волята на припознаващия може да е плод и на измама, грешка или заплашване. Оспорването на припознаването може да бъде сторено до две години след откриване на измамата, грешката, респективно след отпадане на заплашването, като срокът се брои не по-рано от раждането на детето.

Отличил се с устойчивост във времето (приет през 1896 г., в сила от 01.01.1900 г.), гражданският кодекс на **Федерална Република Германия** в чл. 1600 § 1 от ГГЗ посочва, че бащинството може да бъде оспорено от презумптивния баща, припознаващия, майката, детето, както и от мъжа, който твърди, че е имал сексуален контакт с майката през предполагаемия период на зачеване.

В чл. 1600а от ГГЗ се съдържат разпоредби, учредяващи ограничена процесуална дееспособност за иницирането и воденето на производствата по оспорване на произхода, както и реда за процедиране при лишени от дееспособност лица и малолетни.²²²

²²⁰ Достъпен на <https://www.jusline.at/gesetz/abgb>. Коментираният разпоредби са в сила от 01.07.2018 г. Самият Австрийски граждански законник е приет

²²¹ Достъпно на интернет адрес: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-4820%22%7D>

²²² Тук може да бъде отбелязано, че съгласно българското право, разбирано през призмата на Тълкувателно решение № 2/2014 на ОСГК на ВКС, е недопустимо малолетно дете да оспорва бащинството си чрез законния си представител.

Чл. 1600b ГГЗ са уредени сроковете за предявяване на исковите за оспорване на бащинство. Така § 1 повелява, че срокът е двегодишен и започва да тече от узнаване на обстоятелствата, даващи основание за съмнение на установеното бащинство, като разпоредбата изрично предвижда, че този срок тече и по време брака. Задействането на презумпцията за бащинство при успешно проведено производство по оспорването му е уредено в чл. 1600с ГГЗ, подобно на чл. 62, ал. 3 СК 2009, съгласно който ако оспорването на бащинството на втория съпруг бъде уважено, за баща на детето се смята първият съпруг. Ако пък тази презумпция не прояви действието си, то тогава съдът е длъжен служебно да установи нов произход от бащата спрямо детето съгласно повелята на чл. 1600d, § 1 ГГЗ.

Италианският Codice civile²²³ е източникът на правото в изследваната материя в Италия. Съгласно чл. 243-bis, озаглавен оспорване на бащинство, искът за оспорване на бащинство по отношение на дете, родено в брак, може да бъде предявен от съпруга, майката и самото дете, като тежестта за доказване във всички случаи е да свързана с установяването на липса на биологична връзка, т.е. твърденията на майката сами по себе си не изключват бащинството. Съгласно чл. 244 от Codice civile, срокът за оспорване на бащинството от страна на майката на детето е шест месеца от раждането на детето или от момента, в който тя узнава, че съпругът е бил неспособен да зачене детето. Срокът за оспорване на бащинството от страна на съпруга е една година от раждането, ако бащата е присъствал по времето и мястото на раждането (разбира се, не възприемано буквално), т.е. съпрузите не са били например във фактическа раздяла. Ако съпругът докаже, че не е бил наясно с невъзможността си да зачева или за изневярата на съпругата си, срокът започва да тече от узнаването на тези обстоятелства. Ако съпругът не е бил на мястото и по време на раждането, например няма общо обичайно местопребиваване със съпругата си, срокът започва да тече от завръщането му в семейното жилище. Във всеки случай, ако бащата не е уведомен за раждането, срокът тече от узнаването на това събитие. Оспорването следва да бъде сторен в петгодишен срок от раждането.

Искът за оспорване на бащинство може да бъде предявен и от детето при навършване на пълнолетие. Това право е неотчуждимо. Искът може да бъде предявен и чрез особен представител, назначен от съда, от лице навършило 14-годишна възраст, както и от прокурора или от другия родител, при малолетно дете.

Съгласно чл. 245 от Codice civile сроковете за оспорване не текат, докато активно легитимираното лице, поради слабоумие или душевна болест, не е в състояние да се грижи за собствения си интерес. Когато се касае за дете в подобно състояние, текстът допуска възможността за упражняване на правата чрез особен представител, назначен от съда по искане на прокурора, настойника или другият родител. За пълнолетните запрети лица, искането за назначаване на особен представител следва да е от отправено от настойника.

В случаите, в които бащата или майката, разполагащи с непреклучираното право за оспорване, починат, без да са го упражнили, това право преминава към техните наследници, като от датата смъртта започва да тече нов срок. Ако наследниците са непълнолетни, сроковете не текат. Ако детето, като носител на правото на оспорване на бащинството, почине преди да го упражни, то това право преминава към съпруга/низходящите на починалия, като срокът за упражняването му е една година от смъртта, който срок не тече, докато низходящите не навършат пълнолетие.

Пасивната легитимация е уредена в чл. 247 от Гражданския кодекс на Италия. В зависимост от това кое лице упражнява правото си на иск, презумптивния баща, майката и детето следва да бъдат ответници, като в случай на пълна недееспособност, съдът назначава особен представител, срещу когото да се води производството. Ако някоя от страните е непълнолетен или ограничено дееспособен, същата участва в процеса като ответник, като получава съдействие от назначен от съда довереник. В случай на междувременно настъпила смърт на презумптивния баща или на майката, се процедира като посочената по-горе възможност за участие на наследници в производството.

²²³ <https://www.altalex.com/documents/news/2014/08/22/della-filiazione>

Интерес за уредбата в Италия може да представлява статията „Оспорването на бащинството: стабилността на произхода надделява над биологичната истина, където е разглеждано Решение № 8617 на първа колегия на италианския Касационен съд от 03.04.2017 г.²²⁴

Във **Франция**²²⁵ уредбата се съдържа в чл. 332 – 337 на Code civil, *приет през 1804 г.* Съгласно чл. 332 изм. и доп. с ордонанс № 759/2005 в сила от 01 юли 2006 г., бащинството може да се оспори, като се докаже, че съпругът или извършилият припознаването не е баща на детето.

Съгласно чл. 333, изм. със Закон № 61/2009 г. активна легитимация за оспорване на бащинство имат детето, съпруга, майката и лицето, което твърди, че е баща/родител/ на детето. Искът следва да бъде предявен в рамките на пет години от установяване на произхода. След изтичането на този петгодишен срок от раждането/припознаването, само прокурорът може да оспорва така установения произход.

Съгласно чл. 337, изменен с ордонанс № 759/2005 в сила от 01 юли 2006 г., в случаите, в които съдът уважи иска, може да определи режим на отношения между детето и лицето, което го отглежда, когато това е в интерес на детето.

Що се отнася до **Кипър**²²⁶ презумпцията за бащинство може да бъде оборена чрез процес пред специализирания семеен съд. Искът може да бъде предявен от майката, детето, включително чрез законния представител, в случай на малолетие, съпругът, както и неговите родители, при настъпила междувременно смърт на презумптивния баща. Мъж, който твърди че е биологичен баща на детето не разполага с активна процесуална легитимация.

Сроковете за упражняване на правото са: едногодишен срок за майката от момента на раждането, но не по-късно от пет години, ако по обективни причина тя не е могла да предяви иска по-рано. Едногодишния срок за бащата започва да тече от узнаване за раждането или на обстоятелствата, които му дават основание да се съмнява в бащинството си. За детето, логично, едногодишният срок започва да тече от навършване на пълнолетие. Законната разпоредба, съгласно която след навършване на петгодишна възраст от детето, съпругът губи възможността да оспорва бащинството, независимо дали е бил уведомен за раждането или е знаел за обстоятелствата, даващи му основание да се съмнява, **е обявена за противоконституционна.**

Уредбата в **Румъния**²²⁷ се съдържа в гражданския кодекс на страната²²⁸ - закон 287/2009, в сила от 01.10.2011 г. Румънският законодател учредява активна процесуална легитимация за оспорване на бащинство, установено посредством презумпцията за бащинство на съпруга на майката – чл. 430 от кодекса; на майката, съгласно чл. 431; на евентуалния биологичен баща – чл. 432; както и на детето и неговите наследници – чл. 433 от румънския граждански кодекс. Срокът е три години, като новият румънски граждански кодекс повелява, че за съпруга на майката започва да тече алтернативно от началото на раждането или от момента, в който узнава фактите, водещи до съмнения за бащинството му. Наследниците **му могат да предявят този иск** до изтичането на една година от смъртта му, ако този период попада в тригодишния преклузивен срок по чл. 430.

Съгласно чл. 138 от Испанският ГК припознаването, както и останалите сделки, свързани с установяването на брачния или извънбрачен произход на едно лице, могат да бъдат

²²⁴ <https://www.altalex.com/documents/news/2017/04/06/disconoscimento-di-paternita-la-stabilita-dei-rapporti-batte-la-verita-biologica>

²²⁵

https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000006070721/LEGISCTA000006150526/#LEGISCTA000006150526

²²⁶ В статията на VRAHIMI. E., Family Law in Cyprus, 2018, достъпна на <https://www.vrahimi.com/law-guide/2018/4/25/family-law-in-cyprus> се съдържа анализ на относимите законови разпоредби.

²²⁷ Румънският кодекс е достъпен на интернет адрес: <https://www.codulcivil.ro/>

²²⁸ Добра отправна точка и анализ на уредбата се съдържа в следната статия Apetrei. Ir. PATERNITY IN THE LEGISLATIVE VISION OF THE NEW ROMANIAN CIVIL CODE, достъпна на интернет адрес <https://www.umk.ro/images/documente/publicatii/Buletin20/paternity.pdf>

оспорвани поради наличие на **порок на волята** съгласно чл. 141 ИспГК. Става дума за унищожаване на сделката²²⁹.

CONCLUSION

Майката е винаги известна, баща е този, когото бракът посочва. Така древните римляни²³⁰ са дефинирали принципите, на които се основава уредбата на произхода. Съвременните правни постановки потвърждават този биологично обоснован подход, като разширяването на възможностите за оспорване на произхода от бащата, установен чрез припознаване или поради действието на презумпция, свидетелстват за желанието на законодателите да дадат превес на биологичната правдивост на установения от бащата произход.

REFERENCES

Andreev, M. (1999). *Roman Civil Law*. Sofia: Sofi-R, 180. **Оригинално заглавие:** Андреев. М, 2008. Римско частно право. София: Издателство „Софи-Р“.)

Apetrei. Ir. Paternity in the legislative vision of the new Romanian Civil Code, достъпна на интернет адрес <https://www.umk.ro/images/documente/publicatii/Buletin20/paternity.pdf>

A study of legal parentage and the issues arising from international surrogacy arrangements, Preliminary Document No 3 C of March 2014 for the attention of the Council of April 2014 on General Affairs and Policy of the Conference <https://assets.hcch.net/docs/bb90cfd2-a66a-4fe4-a05b-55f33b009cfc.pdf>

Briand, S. Delarbre, C., Krygiel. A. *Filiation, genetics and the judge: conciliating family stability and the right to biological truth*. https://www.ejtn.eu/PageFiles/14775/Written%20paper_France.pdf

Browne-Barbour, V. *Mama's baby, papa's maybe": disestablishment of paternity*. <https://www.uakron.edu/law/lawreview/volumes/v48/issue2/3%20-%20Browne%20Barbour%20-%20p263%20-%20FINAL%20NO%20HEADER.pdf>

Mateeva, E. (2010) *Family Law in Republic of Bulgaria*. Varna: Varna Free University Press „Chernorizec Hrabar“, 354. **(Оригинално заглавие:** Матеева, Е. 2010 Семейно право на Република България. ВСУ „Черноризец Храбър“, 354.)

Neshataeva, T. *European convention on human rights – integration of integration: the way to overcome the fragmentation of International Law* **(Оригинално заглавие:** Нешатаева. Т. Европейская конвенция по правам человека и интеграция интеграций: пути преодоления фрагментации международного права.)

Vrahimi, E. (2018) *Family Law in Cyprus*. достъпна на <https://www.vrahimi.com/law-guide/2018/4/25/family-law-in-cyprus>

²²⁹ Матеева, Е. 2010 Семейно право на Република България. ВСУ „Черноризец Храбър“, с. 354.

²³⁰ Андреев. М, 2008. Римско частно право. София: Издателство „Софи-Р“, с. 180.